

Mariolein Sabarte Belacortu

Bij het vertalen van Roberto Juarroz, *Dertiende Verticale Poëzie*

Mariolein Sabarte Belacortu (1944) studeerde Spaanse Taal- en Letterkunde. In haar lange carrière vertaalde ze enkele Spaanse romans (Cela, Gopégui, Semprún, Marsé), maar vooral talloze romans van schrijvers uit Latijns-Amerika: Márquez, Arguedas, Cortázar, Borges, Vargas Llosa, Volpi, Arlt, Onetti, Arriaga, e.a. Voor Poetry International vertaalde ze dichters van diverse pluimage, met als hoogtepunt de poëzie van de Argentijn Roberto Juarroz. Ze maakte vele reizen naar Latijns-Amerika. In 1997 ontving zij de eerste Meulenhoff Vertalersprijs 'voor haar jarenlange inzet ten behoeve van de Latijns-Amerikaanse literatuur'. Voor haar hele vertaaloeuvre kreeg ze in 2010 de vertaalprijs van het Nederlands Letterenfonds. Ook is zij als docent verbonden aan de Vertalersvakschool Amsterdam. In 2017 verscheen haar nieuwe vertaling van Honderd jaar eenzaamheid van Gabriel García Márquez. Ook herzag ze haar eigen vertaling van diens De herfst van de patriarch en vijlde ze aan haar vertalingen van Verticale Poëzie van Roberto Juarroz en van de roman De zeven gekken van Roberto Arlt.

Bij het vertalen van Roberto Juarroz, *Dertiende* *Verticale Poëzie*

Ik heb de Argentijnse dichter (1926-1996) leren kennen op het internationale poëziefestival in Rotterdam, Poetry International. Hij vertelde me dat hij het van het grootste belang vond dat het zou lijken alsof zijn gedichten ontstonden bij het voordragen ervan. De manier waarop hij voordroeg moest dat aangeven: langzaam, zodat iedereen hem goed kon volgen, waarbij hij ook nog zijn ene hand op en neer bewoog ter onderstreping van deze stelling. Hij raadde me aan ook zo te werk te gaan bij de vertaling: de lezer of toehoorder die het Spaans niet machtig is, moet ook het gevoel krijgen dat het gedicht al lezende wordt vertaald, hij moet het op de voet kunnen volgen. Dat betekent dat je als vertaler geen al te gekke sprongen kunt maken om er nieuwe gedichten van te fabriceren. Dit is niet honderd procent vol te houden, omdat beide talen in allerlei opzichten verschillen, wat betreft de woordvolgorde bij voorbeeld, zoals de plaats van het werkwoord en het lijdend voorwerp, de bijvoeglijke naamwoorden waaraan je in het Spaans kunt zien naar welk zelfstandig naamwoord ze verwijzen, e.d. Dus in het origineel kan het werkwoord heel goed op de eerste plaats staan in de regel, maar leest het in het Nederlands natuurlijker als ik het op de laatste zet. Als het te onduidelijk wordt waarnaar een bijvoeglijk naamwoord terugwijst, herhaal ik het zelfstandige naamwoord. En als het Nederlands te geforceerd klinkt wanneer je je wilt houden aan het ‘op de voet volgen van de dichter’, schiet je ook je doel voorbij en moet je een beetje water bij de wijn doen.

Vanochtend kwam ik zo’n situatie tegen: het resultaat van mijn ‘normale’ manier van volgend vertalen, beviel me totaal niet, meteen al in de eerste twee regels:

Een bloem in de regen
lijkt op een gedachte die is ondergedompeld in het water.

Una flor bajo la lluvia
parece un pensamiento sumergido en el agua.

In het Spaans klinkt ‘pensamiento sumergido’ fraai, het zijn evenveel lettergrepen en qua klank is het ook aangenaam, maar in het Nederlands klinkt het naar gewoon proza zonder enig verband, zeker niet op muzikaal gebied. Eigenlijk vind ik in ‘ondergedompeld’ hier een veel te lang woord.

Even proberen:

lijkt op een gedachte die in het water is ondergedompeld.
lijkt op een in het water ondergedompelede gedachte.
lijkt op een gedachte onder water
lijkt op een verdronken gedachte.
lijkt op een ondergedompelede gedachte.

Onderdompelen is de correcte term voor sumergir, maar hier bevalt hij me niet, misschien omdat er ook nog staat: ‘in het water’, en is dat teveel van het goede. Als je ‘onderdompelen’ leest, denk je naar mijn idee aan niets anders dan aan water.

Eigenlijk bevalt ‘een ondergedompeelde gedachte’ me wel, ook dat rijm met twee maal ge- is niet zo gek, de -d- speelt ook zijn rol in het gehoor, hmm. Maar ik wil toch eigenlijk ‘het water’ handhaven vanwege de regen die in de regel er vlak boven staat.

Tussen twee haakjes: een ‘pensamiento’ betekent ook viooltje, de bloem, maar ik ga ervan uit dat die hier niet bedoeld wordt.

Nog even naar *Het juiste woord* bij de synoniemen van ‘onderdompelen’ kijken. En dan gebeurt het, een van die synoniemen is: kopje onder gaan! Ja! Dat klinkt me veel beter in de oren: tweemaal die korte -o-, prachtig! En ook in de volgende regels komt die korte o-klank een paar maal terug:

Een bloem in de regen
lijkt een gedachte die kopje onder ging.
Er klopt iets niet.
Zoals bij een stomp die een streling nabootst
of een hand overdekt met modder
die een traan probeert te drogen.

Misschien zitten we in een systeem
dat zich beslist moet vergissen.

Zo is het dus geworden, kopje onder, al is dat wel frivoler dan ‘sumergir’. En ik zou ook niet weten hoe je ‘kopje onder’ weer terug moet vertalen naar het Spaans! Ik zou het Juarroz proberen uit te leggen met een glas water en een poppetje met een groot hoofd... Zo ver is het al met me gekomen, ik denk dat hij naar me knipoogt vanaf de Parnassus.